

Anomalia magnetică

Numele meu nu este atât de important.

Totul începe în luna septembrie a anului 1989, pe la șapte dimineață.

Încă sunt cufundat în somn, chircit în sacul de dormit întins pe podeaua din salon. În jurul meu se îngrămădesc cutii din carton, covoare înfășurate, mobile pe jumătate dezasamblate și truse cu unelte. Zidurile sunt goale, nu se văd decât urmele stridente rămase după ce au fost înlăturate obiectele suspendate prea mulți ani.

De la fereastră se poate auzi ritmul monoton al valurilor care se sparg pe pietrișul malurilor.

Fiecare plajă deține o semnătură acustică specială, care variază în funcție de forță și de lungimea valurilor, de natura solului, de morfologia peisajului, de forța vânturilor și de gradul de umiditate din aer. Este greu să confunzi murmurul discret al Mallorcăi, rostogolirea zgomotoasă a pietrelor preistorice din Groenlanda, muzica plajelor coraliere din Belize sau zgometul surd produs de coastele irlandeze.

Însă resacul¹ pe care îl aud eu în această dimineață poate fi ușor de identificat. Acest zgomet surd și grav, puțin cam dur, sunetul cristalin al pietrișului vulcanic, rostogolirea

¹ Val marin sau oceanic produs prin întoarcerea violentă a apei care a lovit un obstacol și care se combină continuu cu valul direct, prezentând aspectul unei explozii. (n.tr.)

asimetrică a valurilor, apa bogată în elemente nutritive... este vorba despre resacul din insulele Aleutine.

Bodogănid, întredeschid ochiul stâng. De unde provine acest zgomot neobișnuit? Cel mai apropiat ocean este la mii de kilometri depărtare. Mai mult de atât, eu nu am pus niciodată piciorul pe o plajă.

Mă extrag din sacul de dormit și, clătinându-mă ușor, mă îndrept spre fereastră. Mă reazem de perdele și privesc mașina de gunoi care oprește în fața bungalow-ului nostru, cu un zgomot ascuțit de aer comprimat. De când au început motoarele diesel să imite resacul?

Poezie ambiguă de mahala.

Cei doi gunoieri sar din mașină și examinează, descumpărăniți, muntele de saci aşezăți grămadă pe asfalt. Primul pare că îi numără, cu un aer copleșit. Brusc, devin neliniștit: oare am încălcăt vreun regulament local care limitează numărul de saci de gunoi permis unei singure locuințe? Cel de-al doilea gunoier, mult mai pragmatic, începe să încarce camionul. Este clar că nu îi pasă nici de cantitatea de saci, nici de conținutul acestora și nici măcar de povestea care îi învăluie.

Sunt exact treizeci de saci.

I-am cumpărat de la băcănia din colț – un prilej de cumpărături pe care nu-l voi uita atât de curând.

Pironit pe culoarul cu produse de uz casnic, mă întrebam de câți saci menajeri ar fi nevoie pentru a aduna numeroasele amintiri pe care mama le strânsese încă din 1966. Cât ar fi putut ocupa treizeci de ani din viața unui om? Nu mă oboseam să fac astfel de calcule necuvântioase. Oricare ar fi fost estimările mele, mă temeam să nu subestimez existența mamei mele.

Tintisem o marcă ce părea destul de rezistentă. Fiecare pachet conținea câte zece saci revoluționari de gunoi, dintr-un plastic foarte rezistent, cu o capacitate de 60 de litri fiecare.

Am luat trei pachete, o cantitate totală de 1 800 de litri.

Se pare că cei treizeci de saci au fost îndestulători – chiar dacă uneori a trebuit să îndes conținutul cu ajutorul piciorului –, iar acum gunoierii se chinuiau să-i catapulteze în gura mașinii de gunoi. Din când în când, o falca imensă de oțel strivește deșeurile, producând un zgomot asemănător cu cel al grohăitului unui pahiderm. Total diferit de ceea ce înseamnă freamătușul poetic al valurilor.

Dar toată povestea asta, pentru că trebuie să o istorisesc, a început odată cu compasul Nikolski.

Acest bătrân compas a reapărut în luna august, la două săptămâni după înmormântare.

Lunga perioadă de agonie a mamei mele mă epuizase. Încă de la primul diagnostic, viața mi se transformase într-o adevărată ștafetă. Zi și noapte făceam naveta între casă, serviciu și spital. Nu mai dormeam, mâncam tot mai puțin și slabisem cinci kilograme. Ai fi zis că eu eram cel care se chinuia cu metastaza – dar nu încăpea loc de îndoiei: în numai șapte luni mama nu mai era, lăsând povara întregii lumi pe umerii mei.

Nu mai aveam vlagă, nu mă mai puteam concentra, dar nu se punea problema să capitez. După ce am scăpat de toată hărțogăraia, am decis să trec și la ultima etapă a curățeniei.

Eram precum un supraviețuitor, adăpostit în subsolul bungalow-ului cu cei treizeci de saci de gunoi, o provizie zdravănușă de sendvișuri cu jambon, câțiva litri de suc de portocale înghețat și cu radioul lăsat să meargă în surdină. Voiam ca într-o săptămână să fac să dispară definitiv cinci decenii de viață, cinci dulapuri pline cu nimicuri, turtite sub propria greutate.

O astfel de curățenie poate părea sinistră și răzbunătoare. Să nu mă înțelegeți greșit: m-am trezit dintr-o dată singur pe lume, fără prieteni sau familie, cu nevoia absolută de a

continua să trăiesc. Trebuia să mă descotoroșesc de aceste lucruri.

Atacam dulapurile cu sânge-rece, asemenea unui arheolog, împărțind amintirile în diverse categorii, mai mult sau mai puțin logice:

- o cutie de trabucuri umplută cu scoici;
- patru teancuri de articole decupate din presă despre radarele americane din Alaska;
- un aparat de fotografiat vechi InstaMatic 104;
- peste 300 de fotografii făcute cu acest vechi aparat InstaMatic 104;
- mai multe romane de buzunar, adnotate cu multă ardoare;
- o mână de bijuterii ieftine;
- o pereche de ochelari fumurii de culoare roșie, gen Janis Joplin.

Și aşa mai departe.

Trăiam o revenire tulburătoare în trecut: cu cât mă afundam mai mult în dulapuri, cu atât o recunoșteam mai puțin pe mama. Obiectele asta prăfuite aparțineau unei vieți trecute și îndepărtate, prezantau o femeie pe care eu nu o cunoscusem niciodată. Multimea obiectelor, textura lor, mirosul lor, toate acestea se strecuau în ființa mea, parazitând amintirile pe care le păstram.

Mama nu mai era acum decât o grămadă de artefacte deconectate, mirosind naftalină.

Eram iritat de întorsătura pe care o luaseră evenimentele. Ceea ce inițial se voia a fi o simplă curățenie a camerei se transformase, încet-încet, într-o probă de inițiere. Anticipam cu nerăbdare momentul în care voi ajunge să ating fundul dulapurilor, dar conținutul lor părea inepuizabil.

Abia atunci am dat peste un teanc de jurnale personale – cincisprezece caiete cu copertele flexibile, încărcate cu proză

telegrafică. Și mi-a revenit speranța. Poate că aceste jurnale mă vor ajuta să pun cap la cap diferitele piese de puzzle.

Am aranjat caietele în ordine cronologică. Primul începea la 12 iunie 1966.

Mama plecase spre Vancouver la vârsta de nouăsprezece ani, considerând că, dacă separarea de familie se măsoară de multe ori în kilometri, în cazul ei, ar fi de preferat să fie măsurată în continente.

A fugit în zorii zilei de 25 iunie, însorită de un hippie, pe nume Dauphin. Cei doi tovarăși împărțeau cheltuielile de benzină, șofatul și pufățul îndelungat al micilor țigări cu hașiș, rulate subțiri ca niște scobitori. Iar atunci când nu conducea, făcea însemnări. Scrisul ei, la început curat și îngrijit, a devenit tot mai stâlcit, transformându-se treptat în valuri și spirale de THC¹.

La începutul celui de-al doilea caiet, s-a trezit singură pe Water Street, incapabilă să bolborosească două vorbe în engleză. Înarmată cu un carnețel, a început să comunice cu ajutorul ideogramelor, alternând schițele cu gesturile. A întâlnit într-un parc un grup de studenți la arte plastice, care migăleau peștișori origami microscopici din hârtie cu imprimeuri psihedelice. Au invitat-o să împartă cu ei apartamentul lor extrapopulat, salonul lor plin de perne și o treime dintr-un pat, ocupat deja de alte două fete. În fiecare noapte, pe la ora două, se ghemuiau sub cuverturi și fumau jointuri, vorbind despre budism.

Mama jura să nu se mai întoarcă niciodată pe Coasta de Est.

Dacă primele săptămâni în Vancouver erau prezentate în amănunt, continuarea periului său devinea din ce în ce mai eliptic, exigențele vieții nomade înlocuindu-le în mod vizibil

¹ Tetrahydrocanabinol, principala substanță psihoactivă găsită în cannabis, care produce un efect euforic. (n.tr.)

pe cele ale narațiunii. Nu rămânea în același loc mai mult de patru luni, plecând de fiecare dată în mare grabă spre Victoria, Prince Rupert, San Francisco, Seattle, Juneau și mii de alte locuri, pe care nu încerca să le descopere în amănunt. Își câștiga pâinea prin mijloace mizerale: oferea trecătorilor poeme de Richard Brautigan¹, vindea cărți poștale turistilor, jongla, făcea curat în camere de motel, fura din hipermarketuri.

Astfel și-a petrecut aproape cinci ani din viață. Apoi, în iunie 1970, ne-am dus la gara centrală din Vancouver, cărând după noi doi saci de armată enormi, umpluți până la refuz. Mama a cumpărat un bilet de tren spre Montreal și am traversat continentul în direcția opusă, ea ghemuită în scaunul ei, eu încolăcit în străfundul uterului său, ca o virgulă impercepabilă dintr-un roman care urma să fie scris.

După întoarcerea acasă, s-a împăcat pentru scurt timp cu bunicii mei, un fel de armistițiu strategic al cărui scop era obținerea unei garanții bancare, necesare pentru achiziționarea unei case. Nu după mult timp, a cumpărat un bungalow la Saint-Isidore Junction, la doi pași de Châteauguay, în zona care mai târziu va deveni coroana sudică a Montrealului. În acea perioadă, regiunea încă păstra aerul unui colț de țară, cu case strămoșești, câmpuri în paragină și o populație impresionantă de porci spinoși.

Constrânsă să achite ipoteca, a trebuit să își găsească un loc de muncă într-o agenție de voiaj din Châteauguay. În mod paradoxal, această muncă a condus la sfârșitul tinereții sale nomade și astfel s-a încheiat și seria numeroaselor sale jurnale personale.

Ultimul dintre jurnale se termină cu o pagină nedatată, în jurul anului 1971. L-am închis, visător. Dintre toate omisiunile

¹ Richard Gary Brautigan (1935–1984), poet și prozator american, cunoscut pentru romanul *Trout Fishing in America* (*Pescuitul de păstrăv în America*), apărut în 1967 (n.red.).

care aduceau un oarecare ritm prozei create de mama mea, cea mai importantă mi s-a părut a fi Jonas Doucet.

Nu mai există de la acest fugar părinte decât un mănușchi de cărți poștale redactate de mână, cu un scris greu de deslușit, ultima datând din vara anului 1975. Am încercat adesea să pătrund secretul acestor cărți poștale, dar era imposibil de decifrat ceva din acele hieroglife. Până și stampilele poștei îți dădeau ocazia să află mai multe lucruri decât scrisul, erau precum jaloanele unei traectorii care pornea din sudul Alaskăi, urca spre Yukon, cobora din nou spre Anchorage și își găseau sfârșitul în insulele Aleutiene – mai exact, la o bază militară unde tatăl meu își găsise de lucru.

Sub teancul de cărți poștale se mai găseau un pachet micuț, sifonat și o scrisoare de la Forțele Aeriene ale Statelor Unite.

Din scrisoare nu am aflat nimic nou. Însă pachetul a iluminat locuri uitate ale memoriei mele: astăzi gol, acest pachet conțineau cândva o busolă trimisă de Jonas de ziua mea. Imaginea acelei busole mi-a revenit în memorie cu o precizie surprinzătoare. Cum de putusem să o uit? Singură probă tangibilă a existenței tatălui meu, această busolă a fost steaua polară a copilariei mele, instrumentul glorios care mi-a permis să traversez un număr imens de oceane imaginare! Sub ce morman de resturi zăcea ea oare acum?

Cuprins de o subită frenzie, am scotocit toate cotloanele bungalow-ului, golind sertare și dulapuri întregi, privind în spatele cuferelor și sub covoare, tărându-mă până în colțurile cele mai întunecoase.

Am regăsit busola pe la ora trei dimineață, înțepenită între un scafandru de oxigenat acvariul și un camion de gunoi de jucărie, verde aprins, pe fundul unei cutii de carton cocoțate pe două grinzi din pod.

Anii nu înfrumusează acest flecușete de cinci dolari, găsit, probabil, lângă mașina de marcat a unei tinichigerii din Anchorage. Din fericire, magnetul încă funcționa,

încăpătânându-se să arate spre (ceea ce părea a fi) nord, și astă datorită faptului că în preajma busolei fuseseră întotdeauna aruncate o mulțime de jucării metalice.

Nu era propriu-zis o busolă, ci mai degrabă un compas marin în miniatură, format dintr-o sferă transparentă de plastic, umplută cu un lichid deschis la culoare, pe care plutea o a doua sferă, magnetizată și gradată. Cele două sfere, așezate una în interiorul celeilalte, sub forma unei minusculle păpuși Matrioșka, asigurau o stabilitate giroscopică în cazul celor mai puternice furtuni: indiferent de forța valurilor, busola arăta mereu direcția și orizontul.

Am adormit în pod, cu capul afundat într-un nor de vată minerală de un roz tipător, având compasul așezat pe frunte.

La prima vedere, acest vechi compas părea extrem de banal, asemănător oricărui alt compas marin. Însă, dacă îl examinai mai cu atenție, puteai observa că acul nu arăta cu precizie nordul.

Anumite persoane susțin că dețin în permanență o imagine mentală a nordului. Eu sunt ca majoritatea oamenilor: am nevoie de un punct de reper. Atunci când mă așez în spatele tejghelei librăriei, de exemplu, știu că nordul magnetic este dincolo de etajera cu Bob Morane¹, în linie dreaptă, la 4 238 de kilometri depărtare – ceea ce în realitate corespunde insulei Ellef Ringnes, piatră pierdută în imensul Arhipelag al Reginei Elisabeta.

Iar compasul meu, în loc să arate în direcția etajeriei cu Bob Morane, arăta cu un metru jumătate spre stânga, chiar înspre centrul ușii de ieșire.

Se mai întâmplă să apară anumite distorsiuni în câmpul magnetic al planetei și nordul să nu mai fie la locul știut de

¹ Personaj al unei serii de romane de aventuri aparținându-i scriitorului belgian de limbă franceză Henri Verne, pseudonim al lui Charles-Henri Dewisme, născut în 1918 (n.red.)

noi toți. Cauzele care ar putea determina astfel de anomalii sunt numeroase: un zăcământ de fier în pivniță, țevăria din baia vecinului de deasupra, epava unui transatlantic ascunsă sub asfaltul din strada Saint-Laurent. Din păcate, nici una dintre aceste teorii nu este plauzibilă, ținând cont de faptul că acel compas deținut de mine țintește puțin mai la stânga față de direcția normală pe care se află nordul, indiferent de locul unde mă aflu. Această constatare atrage după sine două întrebări agasante:

- Care este cauza acestei anomalii magnetice?
- În ce (naiba) direcție țintește acest compas?

Bunul-simț ar sugera că imaginația mea constituie principala anomalie locală a câmpului magnetic și că ar fi mai convenabil să fac o schimbare în ceea ce mă privește, decât să continui să reflectez. Dar anomaliiile sunt ca și obsesiile: oricât de mult te-ai opune, este în zadar.

Îmi aminteam vag de cursurile de geografie, declinația magnetică, Tropicul Racului, Steaua Polară. Era timpul să pun în practică aceste cunoștințe uitate. Înarmat cu un teanc de cărți și cu o mulțime de hărți realizate la diverse scări, am hotărât să descopăr ce anume indică mai exact compasul meu.

După o serie de calcule anoste, am ajuns la o declinație magnetică de 34° la vest de nord. Urmând această direcție, traversăm insula Montreal, Abitibi și Témiscamingue, Ontario, preriele, Columbia Britanică, Arhipelagul Prince of Wales, punctul sudic al Alaskăi, un capăt al Oceanului Pacific de Nord și insulele Aleutine, sfârșind la insula Umnak – mai exact la Nikolski, un sat minuscul locuit de 36 de persoane, de 5 000 de oi și de un număr neprecizat de căini.

Puteam deduce astfel că respectivul compas era îndreptat spre Nikolski, răspuns care mă mulțumea îndeajuns, cu toate că, în acest fel, lucrurile, în loc să se clarifice, devineau și mai confuze.

Nu poate fi totul perfect.

Uneori câte un client mă mai întreabă ce reprezintă talismanul ciudat pe care îl port la gât. Și îi răspund:

– Un compas Nikolski.

Clientul surâde fără să fi înțeles și schimbă politicos subiectul. Mă întreabă, spre exemplu, unde poate găsi raftul cu volumele Bob Morane.

Poate c-ar trebui să subliniez faptul că nu lucrez într-un institut geografic sau într-un magazin de globuri terestre?

Intr-adevăr, S.W. Gam inc. reprezintă o prăvălie destinată exclusiv achiziționării, valorificării și revânzării cărților deja folosite. Pe scurt, un anticariat. Doamna Dubeau, distinsa mea patroană, m-a angajat într-o toamnă, pe când aveam paisprezece ani. Primeam pe atunci o leaflată mizeră de 2,5 \$ pe oră, salariu pe care îl acceptam cu inima ușoară, doar ca să pot sta în preajma acestor cărți, fără vreo altă responsabilitate decât placerea de a citi.

S-au împlinit deja patru ani de când lucrez aici, perioadă care poate părea mult mai îndelungată decât în realitate. Între timp, am renunțat la studii, mama a murit, iar puținii mei prieteni din copilărie s-au volatilitizat. Unul dintre ei a șters-o în America Centrală la volanul unui bătrân Chrysler, și nu l-am mai revăzut de atunci. Un altul studiază biologia marină într-o universitate norvegiană. Nici o veste de la el. Iar ceilalți au dispărut pur și simplu, înghițiti de cursul evenimentelor.

Eu stau în continuare în spatele tejghelei de la librărie, de unde mă bucur de o priveliște nemaipomenită asupra străzii Saint-Laurent.

Munca mea seamănă mai degrabă cu o vocație decât cu o carieră normală. Liniștea incită la meditație, salariul este un fel de legământ al săraciei – iar în ceea ce privește uneltele cu care lucrez, ele țin mai degrabă de minimalismul monastic. Neexistând casă de marcat electronică de ultimul tip, toate

prețurile sunt calculate de mână, bătrâne adunări mâzgălite pe primul colț de foaie aflat la îndemână. Nu avem inventar computerizat: aici eu sunt calculatorul, și, atunci când cineva mă întreabă, trebuie să precizez din memorie locul unde am văzut, de exemplu, traducerea cărții *Dharma Bums*¹ în esperanto². (Răspuns: în spatele țevăriei chiuvetei din toaletă).

Slujba nu-i chiar aşa de simplă pe cât pare: librăria S.W. Gam este unul dintre acele colțuri de univers unde oamenii au pierdut de mult timp controlul asupra materiei. Fiecare etajeră are câte trei rânduri de cărți, iar podelele dispar sub duzinele de cutii de carton, printre care șerpuiesc alei înguste, amenajate pentru deplasarea clienților. Orice spațiu gol, oricât de 'mic, este valorificat: pe filtrul de cafea, între mobilă și perete, în interiorul rezervorului de la toaletă, sub scară și chiar în locurile înguste și prăsuite ale mansardei. Sistemul nostru de clasare este presărat de microclimate, de frontieră invizibile, de straturi, de locuri unde se depozitează gunoaiele, de infernuri dezordonate, de vaste câmpii fără puncte vizibile de reper – o cartografie complexă, care se bazează în mod esențial pe memoria vizuală, o calitate fără de care nu reziști prea mult în acest domeniu de activitate.

Dar ca să lucrezi aici ai nevoie de mai mult decât de ochi buni și de o sută de grame de memorie. Este important să-ți dezvolți o perceptie *particulară* a timpului. Adevărul este – cum să formulez? – că diversele avataruri din anticariatul nostru coexistă simultan într-o multitudine de epoci, diferite una de cealaltă, separate de elipse aproape imperceptibile.

Fără îndoială, această imagine merită și o explicație.

¹ Roman al lui Jack Kerouac (1922–1969), poet și prozator american (n.red.)

² Cea mai răspândită dintre limbile artificiale, lansată în 1887 de către Ludovic Lazar Zamenhof (1859–1917) după mai bine de 10 ani de muncă, pentru a servi ca limbă internațională auxiliară, o a doua limbă pentru fiecare. Numărul vorbitorilor de esperanto este greu de stabilit. În funcție de sursă, se menționează între o jumătate de milion și câteva milioane. (n.tr.)